

Preek prof. B. Holwerda – H.C. Zondag 35

Ps. 17 : 4

Ps. 17 : 2

Ps. 115 : 5, 6, 7 en 8

Ps. 119 : 19

Gez. 1 : 1, 4, 11 en 13

Lezen: Romeinen 10 : 6-17

Tekst: HC Zondag 35

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

Wij moeten van-morgen-avond samen spreken over het tweede gebod. Maar het zal u na m'n vorige preek over Zondag 32 niet bevreemden, dat ik ook bij het tweede gebod dat geniale antwoord waarmee Zondag 32 begint voorop wil stellen. Het tweede gebod van de wet des Heeren; van de wét. Maar dan is het zeker nodig vast te houden, dat we ook in het tweede gebod te maken hebben met het evangelie der goede werken. Waarom moeten we goede werken doen? Waarom moeten we het tweede gebod volbrengen? Daarom, dat Christus nadat Hij ons met Zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft, ons ook door Zijn Heilige Geest tot Zijn evenbeeld vernieuwt. Dat is het evangelie ook van het tweede gebod: dat Christus wel dankbaarheid van ons vraágt, maar alleen omdat Hij zélf eerst ons dankbaar máákt. Christus komt in het tweede gebod naar ons toe, niet zozeer als Gebieder en Soevereine God, maar als de grote Verlosser van ons leven. En Hij draagt, ook als Hij dit tweede gebod ons stelt, Zijn naam met recht; Hij heet ook hier Jezus, dat is Zaligmaker; want Hij vernieuwt ons door de Geest; Hij schrijft de wet van het tweede gebod in ons hárt! Het tweede gebod is voor ons niet meer de ijzeren wet, die dwingt; het is voor ons niet meer de letter, die doodt, want de Geest maakte ons levend. Wij hebben niet meer het stenen hart, dat onbuigzaam is en onwillig; want Christus heeft ons hart van vlees geschapen en dit gebod ons in het hart geschreven. We hebben Hem immers zien komen langs de grote en heilrijke weg van de verlossing; Hij kwam van Golgotha via Pasen naar Pinksteren; Hij stortte Zijn bloed ook voor onze zonden tegen het tweede gebod, maar Hij stond daarna op, opdat we ook hierna in nieuwheid van leven zouden wandelen; en Hij zond ons de Geest, opdat we de wil van God ook hierin van harte zouden doen. Christus voerde de vrijmakende genade op tot haar uiterste hoogte; Hij bracht me zover, dat ik zingen kan:

Here hoe lief heb ik Uw wet..-- Hoe lief heb ik het tweede gebod,

En Hij vervulde de verlossende genade van de Goede Vrijdag door de vrijmakende kracht van Pasen en Pinksteren, omdat Hij waarlijk liefhad: God en de mens en Zijn naaste, deze drie En Hij stak mijn hart in brand met de fakkel dezer liefde, opdat ook ik zou liefhebben God, mijzelf en mijn naaste, *deze drie*. Dus breng ik u van-morgen-avond het evangelie van Jezus Christus.

Thema: Christus, schrijft ons het tweede gebod in het hart.

En Hij doet dit, opdat we:

1. Aan Góð de dankbaarheid voor de verlossing zouden bewijzen.
2. Zélf uit de vruchten van ons geloof verzekerd zouden zijn.
3. De naaste voor Christus zouden winnen.

1. We moeten wel beginnen met een eenvoudige opmerking: wat is het verschil tussen het eerste en het tweede gebod? Want we halen die twee nog wel eens door elkaar, en ongetwijfeld is er ook verband tussen deze geboden. Maar toch is het nodig, dat we het onderscheid scherp in het oog houden. Het eerste gebod richt zich tegen de afgoderij; het verbiedt, dat we naast of in de plaats van de enig ware God iets hebben, waarop we ons vertrouwen stellen. Maar het tweede gebod keert zich tegen de beeldendienst, d.w.z. tegen de zonde, dat we de enig ware God vereren door beelden en zo met Hem

gemeenschap zoeken. Wie dus zondigt tegen het tweede gebod, die denkt er niet aan een andere god, een afgod, te dienen; hij wil zich alleen maar buigen voor de waarachtige God, de Schepper van hemel en aarde. Maar z'n zonde ligt hierin, dat hij in de dienst van de ware God toch een verkeerde weg inslaat, dat hij God zoekt te eren door zich een beeld van Hem te maken en zich daarvoor te buigen.

En hoe bitter ernstig dit gebod gemeend is, blijkt wel heel duidelijk uit de sancties, de straf, waarmee het eindigt: want Ik, de Heere uw God, ben een naijverig God, God is ontzaglijk jaloers, juist op het punt van Zijn eredienst. De zonde hier wreekt Hij tot in de geslachten, en de gehoorzaamheid beloont Hij eveneens door barmhartigheid aan duizenden.

Dan is het toch wel typisch, dat dit tweede gebod onder ons zo weinig ernstig genomen wordt. Schuldbesef is er gelukkig in de kerk nog wel, ten aanzien van bijna alle geboden. Er zijn velen die zich voor de Heere verootmoedigen als David in Psalm 51, over zonden en onreinheid en overspel; er zijn velen wier consciëntie, geweten het heel nauw neemt met de kwesties van mijn en dijn; velen ook, wie het vierde gebod van de kerkgang in het hart geschreven staat. Maar schuldbesef in verband met het tweede gebod ontmoet je eigenlijk nooit. Waarom niet? Omdat bijna niemand het tweede gebod begrijpt, bijna niemand zichzelf op dit terrein schuldig acht. Wij maken immers geen beelden meer? En niemand van ons heeft ooit daarvoor geknield? Goed, als we nu nog Rooms Katholiek waren! Maar wij, Gereformeerden?

Niettemin blijft die bedreiging daar staan, vol donkerheid. Die de misdaad der vaderen bezoek aan de kinderen, tot in het derde en vierde geslacht. Dat wil toch wat zeggen, dat het oordeel Gods nog vele generaties lang nawerkt, dat de toorn Gods over deze zonde een hele eeuw niet geblust wordt. En die toorn over de geslachten zit vast aan deze zonde, heel speciaal die zonde van beeldendienst. Hebt u zich wel eens afgevraagd, waarom God zulk een grimmige haat koestert tegen die beelden? Wat is er toch voor bijzonders in deze zonde dat Zijn toorn doet ontbranden zo hevig, dat ze bijna niet meer te stillen is?

Dan moeten we eerst de vraag onder de ogen zien, wat de heidenen eigenlijk met de beelden beoogden. Die mensen kenden God niet. Ze eerden het *schepsel* als God: de zon, de maan, de sterren. Maar daarmee volstonden ze niet. Ze aanbaden niet de zon, zoals ze daar hoog aan de hemel te stralen stond; neen, ze maakten een beeld van hun zonnegod en bogen zich daarvoor neer. Waarom? Wel, de zon staat hoog en de sterren zijn ver. Maar de mens kan niet leven, als zijn god ver is; het ligt in ieders ziel met God gemeenschap te oefenen, om de afstand te overwinnen, om Hem dichtbij te weten. Ze willen de onzienlijke God zichtbaar maken, en de verre God tastbaar en grijpbaar; hoe zullen ze Hem anders dichtbij weten?

In dat maken van beelden ligt dus het heimwee naar de gemeenschap met God; iedere heiden, die een beeld formeert, belijdt daarin zijn verlangen: we kunnen U niet missen; we kunnen buiten U niet leven. Wie hebben we naast U op de aarde. O God, dat Gij de hemelen scheurt, dat Gij neerkwam; kom toch naar beneden tot ons, die op de aarde wonen.

En zo hebben ze zich beelden gemaakt, om het heimwee van hun ziel te stillen. God is tot hen neergekomen, Hij woont daar in Zijn tempel, Zijn beeld kunnen ze zien, ze kunnen het meevoeren in hun processies, ze kunnen het meebrengen als ze ten strijde trekken: overal is hun God hun nu nabij.

En in later tijd krijgt die zucht om de onzienlijke God zichtbaar te maken zo langzamerhand een meer geestelijk karakter. Het is dan niet langer het zien met het lichamenlijk oog, maar het zien van God met het oog der ziel; men voelt Hem in zich, men zwelgt in de extase, men heeft het besef, dat men ontruikt wordt aan deze aarde en aan de tijd, men is opgeheven in de eeuwigheid in de hemel, men verliest zich in God, men voelt zich één met Hem geworden, men heeft voor zo grote zaligheid geen woorden meer; en als men dan uit die zielsverrukking weer neersmakt in de rauwe werkelijkheid, dan klaagt men erover dat het zo dor en dood van binnen geworden is. Men zou niets liever willen, dan onttrokken worden aan het aardse en tijdelijke, men zou altijd opgeheven willen zijn in die eeuwige wereld van zielsgenieting, in die rijkdom van de gevoelsextase. In één woord: zo langzamerhand komt men in de heidenwereld van het

lichamelijk zien van een tastbaar beeld tot het geestelijk zien van de mystiek.

Maar het blijft dan toch de zucht naar het zien van God; men wil de afstand overwinnen en gemeenschap met Hem hebben.

En zeg nu zelf: verstaat u die heimwee van de heidenen niet? Begrijpt u het niet, dat toen Mozes op de berg was, daarboven bij God, het volk zich zo ontzaglijk verlaten voelde, zo eenzaam, zo ver van God, dat ze Aäron presten een beeld van hun God te maken, zodat ze Hem konden zien en voelen? Begrijpt u het niet, dat ze het in Israël zo arm vonden: de heidenen konden hun god in zijn tempel zien, maar, hun God woonde in Zijn tempel, te Jeruzalem, maar Hij was zover weg; en in dat heiligdom stond nog niet Zijn beeld, alleen maar een ark; en die ark kregen ze nooit te zien, de Hogepriester kwam er maar eenmaal in het jaar, en de anderen kwamen nooit binnen dáár, waar God woonde. Wat waren ze toch arm, straatarm. Wat voor gemeenschap gaf nu hun God?

U verstaat het, dat Hofni en Pinehas de ark meenamen in de strijd; hoe zouden ze kunnen vechten zonder hun God bij zich en achter zich? U verstaat het, dat Jerobeam aan het verlangen van het volk tegemoetkwam en velen meesleepte; hij richtte beelden op in Bethel en Dan; dat was nog eens wat anders dan die tempel in Jeruzalem, waar God verborgen bleef achter de gordijnen.

Maar toch komt God met het tweede gebod, Hij laat Hofni en Pinehas sterven, Hij toornt op Aäron, Hij vloekt Jerobeam de zoon van Nebat, die Israël zondigen deed, Hij *wil* niet in een beeld vereerd zijn. Waarom niet? Mogen wij God dan niet zien? O ja, maar het zien is pas het eind van de wegen van God. We hebben de belofte dat we Zijn aangezicht in gerechtigheid zullen aanschouwen als we straks zullen ontwaken; we zullen Hem zien zoals Hij is. Maar dat zien, het komt pas straks; en Hij wil, dat we hier zullen wandelen door geloof en niet door aanschouwen. Hij wil met ons eens in de intiemste gemeenschap leven, waarin ons oog Hem ziet. Maar nu kan dat niet. Want Hij bewoont een ontoegankelijk licht, Hem kan geen mens zien, of hij sterft. Het zien van God hier zou dodelijk zijn. Zijn ogen zijn als een vuurvlam, verterend alle goddelozen. In deze zondige wereld kan de aanblik Gods alleen maar doden. En daarom is zonde het pogen der heidenen; ze lopen over de zonde heen. Ze willen zelf de afstand overbruggen. Alsof dat kan! En daarom vervloekt God elke imitatie daarvan bij Israël. Hij wil wel komen tot de intiemste gemeenschap van het zien, maar dat kan pas als de zonde geheel overwonnen is. En wat doet nu die God, die geen mens gezien heeft of zien kan? Hij gaat spreken uit Zijn verborgen heiligdom. Hij verkondigt het Woord der verzoening. In Zijn tempel blijft Hij altijd achter gordijnen, niemand mag Hem zien. Maar Hij maakt wel zichtbaar Zijn wil om de afstand te overbruggen, Hij toont Israël niet Zijn eigen beeld, maar wel de dienst der verzoening in offers en wierook. Hij gaat door het Woord het zien voorbereiden. En Hij gaat steeds verder, deze God, die gemeenschap met mensen wil. Straks komt Christus, en Johannes zingt: het Woord is vlees geworden; de eeuwige God sloeg Zijn tenten op bij ons. En als Filippus het heimwee naar het zien Gods niet meer onderdrukken kan, als Hij zegt: Heere, toon ons de Vader en het is ons genoeg, dan antwoordt Christus: wie Mij gezien heeft, die heeft de Vader gezien. In Christus, in Zijn Woord, kwam God ons nabij. En straks als Christus sterft, dan scheurt het voorhangsel, God komt al achter de gordijnen vandaan en we mogen tot Hem gaan, hebbende de toegang met vertrouwen. De afstand krimpt in.

En Hij gaat nog verder, deze God: Hij stort Zijn Geest uit en komt in ons wonen. Zozeer komt Hij ons nabij. Maar zien mogen we Hem nog niet. Eerst moet de Geest ons volkomen heiligen, de resten van zonde overwinnen, en pas daarna mogen we God zien, gelijk Hij is. Daarom bindt de Geest ons aan 't Woord. Hij bekwaamt ons niet tot het zien, maar Hij beweegt ons tot geloof.

Wie God eenmaal wil aanschouwen, die kan het feit der zonde niet negéren. Zolang de zonde in de wereld is, kan God alleen nog maar spreken; zolang komt Hij nog slechts in het Woord tot ons. En wie God dus wil dienen en vereren in de wereld, o ja, hij mag zich verheugen: ik zal Uw aangezicht in gerechtigheid eens aanschouwen, ik zal verzadigd worden met Uw beeld als ik zal ontwaken; maar hier moet hij gaan de ene weg van gemeenschap met God, de weg van horen en geloven.

En nu ziet u, waarom Christus het tweede gebod niet afschaft, maar het blijft stellen. Hij heeft zelf geen andere weg gekozen dan de weg van het Woord. Al Zijn dagen heeft Hij

geleefd bij de Schrift. En nu vernieuwt Hij ons naar Zijn beeld. En Hij zegt tot ons: hoort het Woord van de Heere. Hij heeft God lief, die God, die gemeenschap met de mensen zoekt; die God, die tot de gemeenschap van het aanschouwen en zien ons wil brengen, maar die dat voorbereidt door de gemeenschap in het spreken. Christus stond zelf op die weg, en Hij zet onze voeten daarop, en Hij zegt: nabij u is het Woord. Christus verspert de Vader niet de weg tot ons, want alleen door het geloof wil de Vader ons tot de aanschouwing brengen. En daarom beweegt Hij ons door Zijn Geest, om geen andere weg te begeren. Hij leert het ons, het Woord lief te hebben om God niet naar beneden te halen. Hij maakt, dat we zeggen: Wie heb ik nevens U in de hemel? Gij zijt hoog, Heere God; niemand heeft U gezien, niemand kán U zien; maar met het gehoor van het oor heb ik U gehoord, en ik heb geloofd; Gij zijt wel in de hemel en ik ben op de aarde, en toch ben ik altijd bij U, want in het Woord zijt Gij mij nabij. Het is mij goed nabij God te zijn, ik stel mijn betrouwen op U, hoewel ik U niet zie; het is mij goed nabij U te zijn, wandelend door geloof en niet door aanschouwen. Straks, Heere, zal ik verzadigd worden met Uw beeld, maar daarom heb ik hier het Woord lief, U hebt al gemeenschap met mij gezocht, U hebt tot mij gesproken; met het gehoor van het oor heb ik U gehoord, straks ziet U mijn oog.

2. Maar Christus heeft ook ons lief. Hij vernieuwt ons door Zijn Geest, opdat elk bij zichzelf uit de goede werken als uit de vruchten zeker zou zijn van zijn geloof.

Want dat is de tragedie van alle mystiek. De heidense mysteriereligies zijn er vol van, dat men soms op die hoogtepunten staat van extatische genieting; maar het duurde zo kort, het was zo vluchtig, en dan moet men weer naar de laagvlakte toe, en dan klaagt men, dat men het zo dor heeft, dat alles zo doods is; en men zou maar het liefst dit leven ontvluchten willen om altijd die innige zielsgenieting te kennen. Het is soms alsof u één van onze oude stichtelijke schrijvers leest.

En dat laatste moet ons wel heel erg voorzichtig maken. Men spreekt soms ook van christelijke mystiek; en al geeft men toe, dat er hier veel uitwassen zijn, al weet men dat er valse mystiek is, er is toch ook nog „ware” mystiek, en men klaagt soms, dat de prediking daar te weinig oog voor heeft. De schoonheid van het geestelijke leven wordt niet gepredikt. Nu behoeven we over een woord niet te twisten; persoonlijk wil ik van mystiek liever niet spreken, want de blijdschap des geloofs heeft met de mystiek niets te maken. Maar het woord daargelaten, het is wel een heel veeg teken, dat wat men als christelijke mystiek aandient als twee druppels water op die der heidenen lijkt.

Men heeft zo enkele momenten van hooggeestelijk leven en dan is alles weer dor en doods; men weet de blijdschap niet vast te houden elke dag. Men zou het liefst deze wereld vaarwel zeggen om op te gaan in God, men zou afstand willen doen van het natuurlijke leven om ongestoord de geestelijke genieting te smaken. Maar men kan op die bergtoppen niet blijven, en de gemeenschap met God is hier een gebroken lijn. Waarom?

Omdat men het tweede gebod vergeten heeft.

Want het tweede gebod verbiedt te jagen naar het geestelijk zien van God, naar die bedwelmende vreugde waarbij men de aarde en dit leven vergeet. God zegt: U zult wandelen door geloof en niet door aanschouwen. Dat is niet zonder blijdschap, maar die blijdschap is altijd de vreugde van het geloof, dat in het Woord God ontmoet; dat is niet zonder bevinding, maar die bevinding is niet een uitgetild worden in de geest boven dit aardse bestaan, maar het is de ondervinding van het geloof, de ervaring dat God midden in de werkelijkheid van deze aarde Zijn Woord waar maakt en Zijn beloften vervult. 't Gevoel staat er dus niet buiten, zoals men soms beweert. Maar de grote vraag is of dat gevoel zijn eigen hoge vlucht neemt om zich dan de vleugels te zegen, óf dat het is het gevoel van het geloof, het gevoel dat zich aan het Woord verbindt en daarin God ontmoet.

Is geestelijk leven de zalige genieting van het zich uitgetild voelen boven de stroom van de tijd, boven het rumoer van het leven? O neen, het is midden in de verwarring van de tijd gemeenschap met God hebben door het geloof, het is midden in deze wereld zich te verheugen in God. Wie werkelijk geestelijk leeft, die verheugt zich als vandaag het Woord der belofte tot hem komt; maar morgen als de stilheid van de Zondag weer

voorbij is, morgen staat hij in de werkplaats, maar door de Geest leeft hij daar tot eer van God, en dan is het niet dor, want hij zegt: wat is 't vooruitzicht schoon, hij die op U vertrouwt, Uw wetten onderhoudt, vindt daarin grote loon.

Hij weet zich nabij God, als hij bidt, maar even dicht bij God, als hij op kantoor zit of met zijn kinderen speelt: God bereidt zich lof uit kindermonden ook. Hij blijft midden in het leven staan, deze geestelijke mens, en hij heeft overal blijdschap door de Geest, want hij bindt het leven aan het Woord.

Deze mens kent geen andere dorheid dan de zonde, geen andere doodsheid dan de begeerten van zijn oude mens. Hij klimt niet van zijn bevinding tot geloof, met als enig resultaat dat hij altijd de zekerheid mist; neen, hij voedt zich met het Woord en dat bewijst zich elke dag weer als waar; hij wandelt midden in het leven, deze geestelijke mens, hij wandelt niet door aanschouwen, toch is het niet dor, want hij wandelt reeds door geloof. Hij heeft hoop op God, deze mens, de hoop dat hij Hem eenmaal zal zien gelijk Hij is, maar hij probeert niet daarop nu al vooruit te grijpen en deze wereld los te laten; o neen, hij reinigt zichzelf zoals God rein is, hij bindt zijn leven aan het Woord, want: een ieder die de hoop heeft dat hij God zal zien, die reinigt zichzelf en wandelt door geloof. En in het geloof wandelend worden zijn voeten vast op de weg van het heil, en zo wordt hij elke dag bevestigd in zijn geloof, dat hij God zal zien. 't Geloof, dat hier nooit aanschouwing wordt, maakt hem toch elke dag meer zeker dat hij God eenmaal in gerechtigheid zal zien. Hij teert niet op zijn gevoel, deze mens, want het vuur der extase is snel verteerd, maar hij teert gelovig op het Woord van de Heere, en dat vernieuwt elke dag hart en ziel en alle krachten, dat wakkert telkens weer aan de vlam ook van het gevoel; zijn verstand, zijn gevoel, het krijgt alles nieuwe brandstof uit het Woord waarin God gemeenschap geeft. En zo gaat hij van kracht tot kracht steeds voort.

3. En zo wint hij ook de naaste voor Christus. Wat heeft de mystiek al niet veel kwaad gedaan. De kinderen ontdekten dat vader zo wonderlijk geestelijk kon spreken en ondertussen zo vleeselijk leeft, En ze moesten er niets meer van hebben. Maar als hij leeft naar de Geest, als hij geen geestelijke bedwelming zoekt, maar eenvoudig wandelt naar het Woord, dan is hij een zegen voor zijn kinderen. Hij heeft ze niet verleid. Hij heeft ze niet geleerd zware woorden na te zeggen, geijkte termen te hanteren; maar hij heeft ze geleerd te horen naar het Woord van de Heere. En God bewijst barmhartigheid aan heel zijn omgeving; de mystiek verpest generaties; daar zweren ze bij een vrome moeder en nog vromer grootmoeder, maar het geloof van de vader zegent de kinderen tot in het derde en vierde geslacht, hij heeft zijn kinderen leren bidden: gedenk aan 't Woord, waarop Gij mij hebt doen hopen. Hij heeft ze verlost uit de ban van eigenwillige vroomheid die zwaar lijkt en zo licht is, en ze geleerd de heel eenvoudige alledaagse vroomheid. Hij vermoet ze niet met bekeringsgeschiedenissen en verhalen van vrome mensen; hij liet in het leven van zijn kinderen God aan het woord komen. En God doet barmhartigheid aan duizenden.

Ze leven bij 't Woord in de geslachten. Straks gaan ze in tot de vreugde van hun Heer, en ze zeggen: Zie daar, ik en de kinderen die Gij mij gegeven hebt. En bij het grote ontwaken zien ze Hem zoals Hij is. En ze worden verzadigd met 't beeld van Hem, die *hier* tot hen sprak.

Amen.